

XXI. MEZINÁRODNÍ KOLOKVIUM O REGIONÁLNÍCH VĚDÁCH. SBORNÍK PŘÍSPĚVKŮ.

21ST INTERNATIONAL COLLOQUIUM ON REGIONAL SCIENCES. CONFERENCE PROCEEDINGS

Place: Kurdějov (Czech Republic)
June 13-15, 2018

Publisher: Masarykova univerzita, Brno

Edited by:

Viktorie KLÍMOVÁ

Vladimír ŽÍTEK

(Masarykova univerzita / Masaryk University, Czech Republic)

Vzor citace / Citation example:

AUTOR, A. Název článku. In Klímová, V., Žitek, V. (eds.) *XXI. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Sborník příspěvků*. Brno: Masarykova univerzita, 2018. s. 1–5. ISBN 978-80-210-8969-3.

AUTHOR, A. Title of paper. In Klímová, V., Žitek, V. (eds.) *21st International Colloquium on Regional Sciences. Conference Proceedings*. Brno: Masarykova univerzita, 2018. pp. 1–5. ISBN 978-80-210-8969-3.

Publikace neprošla jazykovou úpravou. / Publication is not a subject of language check.

Za správnost obsahu a originalitu výzkumu zodpovídají autoři. / Authors are fully responsible for the content and originality of the articles.

© 2018 Masarykova univerzita

ISBN 978-80-210-8969-3

ISBN 978-80-210-8970-9 (online : pdf)

**PODNIKANIE ABSOLVENTOV VYSOKÝCH ŠKÔL: ŠTÚDIA
TROCH VYSOKÝCH ŠKÔL V SR****University graduates as entrepreneurs: study of three universities in
Slovakia****ŠTEFAN REHÁK¹****KATARÍNA MELICHOVÁ²**

¹Katedra verejnej správy a regionálneho rozvoja ¹Depart. of Public Adminis. and Regional Develop.
Národohospodárska fakulta Faculty of National Economy
Ekonomická univerzita v Bratislave University of Economics in Bratislava
✉ Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava, Slovak Republic
E-mail: stefan.rehak@euba.sk

²Katedra verejnej správy ²Department of Public Administration
Fakulta európskych štúdií a regionálneho rozvoja Faculty of European Studies and Regional Develop.
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre Slovak University of Agriculture in Nitra
✉ Trieda Andreja Hlinku 2, 949 76 Nitra, Slovak Republic
E-mail: katarina.melichova@uniag.sk

Anotácia

Dynamika vývoja podnikateľskej aktivity ako kľúčovej zložky ekonomického rastu a rozvoja je častým predmetom skúmania. V poslednom období sa do popredia tak v teoretických ako aj empirických prácach dostáva skúmanie prieniku tohto javu s ďalšími faktormi rozvoja ako je ľudský kapitál a inštitucionálne prostredie. V tomto kontexte sa pozornosť venuje aj vplyvu univerzít na dynamiku podnikateľskej aktivity a to predovšetkým prostredníctvom produkcie kvalitného ľudského kapitálu. Príspevok sa prostredníctvom analýzy rozhodovania absolventov troch univerzít v Slovenskej republike snaží objasniť, ktoré faktory podmieňujú ich rozhodovanie o začatí podnikat'. Použitá bola pritom logistická regresia na dátach získaných prostredníctvom dotazníkového respondovania absolventov troch vybraných vysokých škôl. Výsledky indikujú, že pravdepodobnosť podnikateľskej aktivity je determinovaná predovšetkým individuálnymi (osobnými) faktormi ako je pohlavie a v menšej miere aj rodinný stav a situačnými faktormi, predovšetkým rodinnou tradíciou v podnikaní. Naopak, faktory súvisiace s priebehom štúdia na vysokej škole sa preukázali byť prevažne nevýznamné.

Kľúčové slová

vysoké školy, podnikanie, absolventi, výber povolania

Annotation

The dynamics of entrepreneurial activity as a key component of economic growth and development is a frequent subject of research. Lately, both in theoretical and empirical works, an intersection of this phenomenon with other factors of development, such as human capital and the institutional environment is being explored. In this context, the attention is also paid to the impact of universities on the dynamism of entrepreneurial activity mainly through the generation of quality human capital. Through the analysis of decision-making of graduates of three Slovak universities, this paper tries to clarify which factors determine the occupational choice of university graduates in favour of starting a business. Logistic regression was used in the data obtained through questionnaire administered to graduates from three selected universities. The results indicate that the probability of starting a business is primarily determined by individual (personal) factors such as gender and in lesser extend marital status, as well as situational factors, especially family tradition of entrepreneurial activity. On the contrary, factors related to their study at the university proved to be largely irrelevant.

Key words

higher education, entrepreneurship, graduates, occupational choice

JEL classification: I23, M13, J24, R0

1. Úvod

Podnikatelská aktivita a lidský kapitál (Schumpeter, 1934; Romer, 1990; Barro, 1991; Benhabib a Spiegel, 1994) sú už dlhšie označované za významné zdroje ekonomického rastu a rozvoja. Pritom dynamika podnikateľskej aktivity je jedným z kľúčových rozvojových faktorov. Bula (2012) označuje ešte Richarda Cantillona (1680-1734) ako prvého ekonóma, ktorý označil podnikateľa za kľúčový ekonomický faktor, a ktorý ho vnímal za zodpovedného za všetky transakcie v kolobehu ekonomiky. Dôležitosť dynamiky podnikateľskej aktivity je vyzdvihovaná najmä v tranzitívnych ekonomikách: Jacksona et al. (1999) porovnaním Poľska a Michiganu preukázali, že úspešná transformácia závisí vo väčšej miere od vzniku nových firiem a nie od reštrukturalizácie existujúcich.

Univerzity ako aktéri regionálneho rozvoja sa však dostali do pozornosti až nedávno. Spočiatku sa výskum zameral na ich krátkodobé dopady (Florax, 1992; Garrido-Yserte a Gallo-Rivera, 2010), pričom tento bol extenzívne skúmaný už aj v slovenských podmienkach (Rehák et al. 2015, Gašperová, et al., 2017; Hudec et al., s.a.). Za dôležitý dlhodobý vplyv je považovaný vplyv na transformáciu ekonomiky prostredníctvom ich vplyvu na podnikateľskú aktivitu, tvorbu ľudského kapitálu a inovácie v regióne (Charles, 2003; Cramphorn a Woodhouse 1999; Alexy a Káčer, 2015). Univerzity v podstate môžeme chápať ako priestor pre vzájomnú interakciu týchto dvoch determinantov rastu. Okrem kanálov ako sú produkcia inovácií generujúca geograficky koncentrované znalostné externality (Acs et al., 2002; Kirchoff et al., 2007), ktoré spôsobujú pozitívne efekty prelievania na lokálnej a regionálnej úrovni a priame sieťovanie so subjektami súkromného sektora (Etzkowitz et al., 2000), práve produkciou kvalitného vzdelaného ľudského kapitálu môžu univerzity prispieť k rastu podnikateľskej aktivity.

2. Teoretické a empirické východiská

Chápanie úlohy univerzít v ekonomicko-spoločenskom kontexte sa v posledných rokoch zmenilo. Proces, ktorý nazýva Etzkowitz (2001) druhou akademickou revolúciou, vyzdvihol význam univerzít z pohľadu akademického podnikania vo forme akademických spin-offov a start-upov. Tie sú zakladané buď samotnými univerzitami alebo jednotlivými pracovníkmi univerzít. Akademickým podnikaním sa zaoberá pomerne rozsiahla teoretická literatúra ako aj empirické štúdie (Jain et al., 2009; Rothaermel et al., 2007; Di Gregorio a Shane, 2003; Pazos et al., 2012). Sumarizovaním viacerých empirických štúdií zaoberajúcich sa touto problematikou Ástebro and Bazzazian (2011) však upozorňujú, že počet nových podnikov založených študentmi a absolventmi univerzít je výrazne vyšší ako počet firiem založených zamestnancami univerzít. Autori toto tvrdenie ilustrujú odhadom uvedeného pomeru na príklade MIT v USA, ktorý sa pohybuje v rozpätí 12 ku 1 až 48 ku 1. V mnohých prípadoch je poddimenzovanosť empirického skúmania absolventských start-upov predurčená potrebou primárneho získavania mikroúdajov o absolventoch univerzít a ich ekonomickej aktivite. Viacerí autori (Veugelers a Del Rey, 2014; Baltzopoulos a Broström, 2013) zdôrazňujú potrebu skúmania aj tohto mechanizmu vplyvu univerzít na dynamiku podnikateľskej aktivity a všeobecne na regionálny rozvoj. Podľa Audretsch a Linka (2017) totiž podnikanie absolventov vysokých škôl môžeme chápať za jeden z najdôležitejších kanálov šírenia poznatkov z akademickej sféry v lokálnej ekonomike.

Potreba skúmania rozhodovania absolventov o podnikaní vychádza nielen z výsledkov uvedených empirických štúdií, ale aj z posunu vysvetľovania intenzity podnikateľskej aktivity so zameraním na podniky ako rozhodovacie jednotky smerom ku jednotlivcom ako primárnym objektom záujmu. Túto novú dimenziu výskumu v oblasti podnikania popisuje teória podnikania založená na priesakoch znalostí (Acs et al., 2009; Audretsch a Keilbach, 2007). Podľa autorov by sme sa na znalostnú produkčnú funkciu mali pozeráť obrátene, na samotné znalosti ako externé, ale „zabudované“ v jednotlivcoch, pričom nové podnikateľské aktivity sú iniciované endogénne týmito jednotlivcami s cieľom komercializovať svoje vedomosti.

Rozhodnutie jednotlivca podnikáť je determinované veľkým počtom faktorov, ktoré boli skúmané v rámci empirických štúdií v rôznych podmienkach. Tieto naznačujú, že pomerne veľký podiel podnikateľov sa o svojej ekonomickej aktivite rozhoduje, kým sú relatívne mladí (Martinez et al., 2007; Delmar a Davidsson, 2000). Obe uvedené empirické štúdie zistili, že významnými determinantmi rozhodnutia podnikáť je okrem veku aj pohlavie, pričom Martinez et al. (2007) na vzorke absolventov univerzít viacerých európskych krajín zistili, že zastúpenie mužov a žien na podnikateľoch vo vzorke predstavovalo až 66% ku 34% v prospech mužov. Ďalšie individuálne charakteristiky ako rodinný stav boli tiež viackrát skúmané v kontexte ich vplyvu na rozhodnutie podnikáť, avšak so zmiešanými výsledkami. Napríklad Van Praag a Van Ophem (1995) v podmienkach USA zistili, že jednotlivci žijúci v partnerskom zväzku majú menšiu pravdepodobnosť začať podnikáť ako slobodní, na druhej strane však Delmar a Davidsson (2000) v podmienkach Švédska nezistili štatisticky významný vplyv rodinného stavu na rozhodnutie podnikáť.

Okrem individuálnych na rozhodnutie podnikateľ vplyvajú aj situačné parametre, napríklad empirická štúdia Aldricha et al., (1987) poukazuje na význam sietí a to nielen v prípade zakladania podniku, ale aj ako významný faktor jeho ďalšieho rastu a úspechu. V tomto kontexte sa v prvom rade vyzdvihuje dôležitosť rodinného zázemia, pričom skúmané boli najmä vplyvy faktorov ako je podnikanie rodičov (Urbano et al., 2017), ich vzdelanie a finančné prostriedky, ktorými disponujú (Dahl a Sorenson, 2012). Práve tieto parametre podľa citovaných štúdií štatisticky pozitívne vplyvajú na pravdepodobnosť podnikania, prostredníctvom zvýšenia prístupu k počiatočnému kapitálu (čo je častou bariérou začatia podnikania), k zdrojom kapitálu pre následný rozvoj podnikania, ale znižujú aj informačnú asymetriu a vytvárajú motivačné prostredie a „vzor“ pre potenciálnych podnikateľov. Na druhej strane však existujú aj empirické štúdie, ktorých výsledky vzťah medzi rodinným zázemím vo vzťahu k podnikaniu a prístupom ku kapitálu jednotlivca rozhodujúceho sa podnikateľ nenašli (Aldrich et al., 1998). V prípade absolventov vysokých škôl na ich tendenciu podnikateľ majú vplyv aj faktory týkajúce sa priebehu ich štúdia. Daghbashyan a Hårsman (2014) zistili rozdiely v podnikaní a rozdiely vo faktoroch, ktoré toto rozhodnutie ovplyvňujú medzi absolventami jednotlivých študijných odborov, Martinez et al. (2007) zase mierne rozdiely v študijných výsledkoch. Veľká časť empirických štúdií sa však zaoberá aj dopadom charakteristík univerzít, ako sú existencia podnikateľských inkubátorov, predmetov a kurzov zameraných na začínajúcich podnikateľov, kontakt s praxou a ďalšie (Jansen et al., 2015; Urbano et al., 2017). Pri skúmaní faktorov rozhodujúcich pri rozhodovaní o založení podniku však treba brať do úvahy aj časovú dimenziu, nakoľko mnoho absolventov môže odložiť začatie podnikania za účelom nadobudnutia skúseností prostredníctvom zamestnaneckého pomeru, prípadne nadobudnutia počiatočného kapitálu (Alsos a Kolvereid, 1998).

Cieľom príspevku je na príklade analýzy rozhodovania absolventov troch slovenských univerzít určiť, ktoré z faktorov, buď ponúkané teóriou alebo overené empirickými štúdiami v kontexte iných krajín, ovplyvňujú rozhodovanie absolventov podnikateľ.

3. Údaje a metodika výskumu

Údaje pre tento výskum sme získali z dotazníkového prieskumu absolventov troch slovenských vysokých škôl – Ekonomickej univerzity v Bratislave, Žilinskej univerzity v Žiline a Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre. Jednotlivé vysoké školy sa líšia tak zameraním ako aj lokalizáciou, preto ich porovnaním môžeme nepriamo sledovať či sú rozdiely v podnikaní absolventov ovplyvnené aj rozdielmi medzi školami a regiónmi v ktorých pôsobia.

Zber dotazníkov bol prostredníctvom on-line prieskumu realizovaného v rokoch 2016 a 2017. Sledovali sme dve kohorty absolventov, prvá kohorta predstavovala absolventov z posledného školského roku a druhá absolventov, ktorí ukončili štúdium na VŠ pred piatimi rokmi. Keďže bol prieskum otvorený, dotazník vyplnili aj absolventi iných ročníkov. Pre účely tohto článku pracujeme len s absolventmi druhého stupňa štúdia. Naša vzorka predstavuje spolu 3559 vyplnených dotazníkov, z toho 300 respondentov v čase konania prieskumu podnikalo, čo je asi 8,4 percenta.

Prieskum bol zameraný na získanie informácií o súčasnej ekonomickej aktivite absolventov vysokých škôl. Absolventov sme analyzovali prostredníctvom série otázok o štúdiu na vysokej škole a ekonomickej aktivite respondentov. V tomto článku využívame údaje o štúdiu na vysokej škole, individuálne charakteristiky respondenta a jeho rodinné zázemie a údaje o ekonomickej aktivite s podrobnejšími otázkami zameranými na charakteristiky podnikateľských aktivít respondentov (veľkosť firmy, príjmy z podnikania, odvetvie, partneri v podnikaní).

Analýzu faktorov, ktoré ovplyvňujú podnikateľské aktivity respondentov sme uskutočnili na základe logistickej regresie. Postavili sme 4 modely, pričom v Modeli 1 skúmame všetkých respondentov spolu a v Modeloch 2 až 4 jednotlivé vysoké školy. Závislou premennou je binárna premenná, či absolvent podniká alebo jeho súčasná ekonomická aktivita je iná (zamestnanie, materská dovolenka, nezamestnaný a pod.). Jednotlivé premenné použité v modeloch uvedené a ich charakteristiky popísané v tabuľke č. 1.

Na základe bydliska absolventa v čase nástupu na vysokú školu rozdelili absolventov na rezidentných a nerezidentných. Na odlíšenie rezidentných a nerezidentných absolventov používame tzv. aproximované funkčné regióny, ktoré navrhol Halás et al. (2014). Tie predstavujú agregované okresy do 47 kvázi funkčných regiónov, tak aby bola maximalizovaná miera podobnosti s funkčnými regiónmi, teda regionálnymi trhmi práce. V prípade EU v Bratislave to bolo 5 okresov mesta Bratislava a okresy Senec, Pezinok a Malacky. Funkčný región SPU v Nitre je okres Nitra a funkčný región ŽU v Žiline sú okresy Bytča, Kysucké Nové Mesto a Žilina.

Tab.1: Popisná statistika údajov v logistickej regresii

Premenná	Popis a kódovanie	N	Minimum	Maximum	Priemer
Študijný odbor	Ktorý študijný odbor ste absolvovali? Technické a prírodovedné (0) Spoločenskovedné a humanitné (1)	3559	0	1	0,63
Forma štúdia	V akej forme ste ukončili štúdium? Denná forma (0) Externá forma (1)	3559	0	1	0,16
Doba ukončenia	Kedy ste ukončili štúdium? Viac ako 2 roky od ukončenia štúdia (0) Do 2 rokov od ukončenia (1)	3559	0	1	0,49
Študijné výsledky	Aké boli vaše študijné výsledky v porovnaní s ostatnými spolužiakmi? Priemerný a podpriemerný študent (0) Významne lepší študent (1)	3559	0	1	0,12
Ekonomická aktivita	Aká je vaša súčasná ekonomická aktivita? Iné (0) Podnikateľ (1)	3559	0	1	0,08
Pohlavie	Vaše pohlavie? Muž (0) Žena (1)	3559	0	1	0,58
Rodinný stav	Aký je váš rodinný stav? Slobodný (0) V partnerskom zväzku, bývajúcí v spoločnej domácnosti (1)	3559	0	1	0,43
Vzdelanie rodičov	Má niektorý z Vašich rodičov VŠ vzdelanie? Nie (0) Áno (1)	3559	0	1	0,38
Podnikanie rodičov	Podniká niektorý z vašich rodičov? Nie (0) Áno (1)	3559	0	1	0,25
Rezident	Študovali ste v mieste bydliska? Nie (0) Áno (1)	3559	0	1	0,27
EU v Bratislave	Ktorú vysokú školu ste absolvovali? Iné (0) Ekonomická univerzita v Bratislave (1)	3559	0	1	0,42
ŽU v Žiline	Ktorú vysokú školu ste absolvovali? Iné (0) Žilinská univerzita v Žiline (1)	3559	0	1	0,23
SPU v Nitre	Ktorú vysokú školu ste absolvovali? Iné (0) Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre (1)	3559	0	1	0,35

Zdroj: vlastné spracovanie

4. Výsledky výskumu

Celkove je podiel podnikajúcich absolventov nami sledovaných vysokých škôl 8,4 percenta. V prípade EU v Bratislave to je 8,1 percent, ŽU v Žiline 6,9 percent a SPU v Nitre 9,9 percent. Nie je prekvapujúce, že firmy absolventov sú veľmi malé. Viac ako polovica z nich nemá zamestnancov, a 36 percent má menej ako 10 zamestnancov. Jedno percento z nich predstavujú veľké firmy. Rozdiely medzi jednotlivými vysokými školami vo veľkosti firiem sú len minimálne. Aj z pohľadu príjmov z podnikania sú firmy absolventov veľmi malé. Spolu 52 percent firiem má ročné príjmy do 20 tisíc eur, čo predstavuje príjem porovnateľný s príjmom lepšie zarábajúcich zamestnancov. Z pohľadu príjmov firiem však vidíme významnejšie rozdiely medzi absolventmi rôznych vysokých škôl. Firmy absolventov SPU v Nitre majú podstatne nižšie príjmy a firmy absolventov EU v Bratislave naopak významne vyššie príjmy v porovnaní s priemerom. Tento výsledok však nemusí nevyhnutne znamenať rozdiel v kvalite absolventov jednotlivých škôl ale predpokladáme, že je výsledkom skôr odvetvového zamerania firiem a veľkosti a bonity trhu, na ktorom firmy absolventov pôsobia.

Z pohľadu odvetvového zamerania firiem absolventov najviac z nich podniká v odvetví Odborné, vedecké a technické činnosti nasleduje odvetvie Informácie a komunikácia a na treťom mieste sú Finančné a poisťovacie činnosti. Je zreteľná súvislosť medzi zameraním absolvovanej vysokej školy a odvetvím, v ktorom pôsobia firmy absolventov. Absolventi EU v Bratislave podnikajú významne viac v odvetví Odborné, vedecké a technické činnosti, najmä v oblasti účtovníctva a podnikateľského poradenstva. Absolventi SPU v Nitre zase vo vyššej miere v odvetví Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov. Absolventi ŽU v Žiline významne viac podnikajú v odvetví Doprava a skladovanie a Stavebníctvo.

Tab.2: Charakteristiky firiem absolventov

Počet zamestnancov	EU v Bratislave	ŽU v Žiline	SPU v Nitre	Spolu
Bez zamestnancov	52%	52%	50%	51%
Veľmi malá (menej ako 10 zamestnancov)	36%	38%	36%	36%
Malá (10 až 49 zamestnancov)	8%	8%	8%	8%
Stredná (50 až 249 zamestnancov)	3%	2%	5%	4%
Veľká (viac ako 250 zamestnancov)	1%	0%	1%	1%
Ročné príjmy z podnikania	EU v Bratislave	ŽU v Žiline	SPU v Nitre	Spolu
Do 20 tisíc Eur	44%	51%	61%	52%
20 až 49 tisíc Eur	34%	28%	28%	30%
50 až 99 tisíc Eur	15%	13%	6%	11%
Viac ako 100 tisíc Eur	8%	8%	5%	7%

Zdroj: vlastné spracovanie

4.1 Výsledky regresných modelov

Na zodpovedanie otázky, ktoré faktory vplývajú na rozhodnutie absolventa podnikat', sme uskutočnili 4 logistické regresné modely. Vo všetkých modeloch je závislá premenná binárna a má hodnotu 1 ak absolvent podniká a hodnotu 0 ak jeho ekonomická aktivita je iná (zamestnanec, nezamestnaný, materská dovolenka a pod. V prvom modeli skúmame absolventov všetkých vysokých škôl spolu, druhý až štvrtý model sú samostatné modely absolventov jednotlivých vysokých škôl. Výsledky modelov uvádzame v nasledujúcej tabuľke.

Tab.3: Výsledky regresných modelov

	Model 1 Spolu	Model 2 EU v Bratislave	Model 3 ŽU v Žiline	Model 4 SPU v Nitre
	Odds ratio	Odds ratio	Odds ratio	Odds ratio
Študijný odbor (spoločenskovedné a humanitné = 1)	1.137		1.745	1.009
Forma štúdia (externé = 1)	2.069***	2.124**	1.200	2.253***
Doba ukončenia (do 2 rokov = 1)	0.807	0.947	0.713	0.715
Študijné výsledky (významne lepší = 1)	0.874	0.872	0.708	0.973
Pohlavie (žena = 1)	0.467***	0.495***	0.496*	0.423***
Rodinný stav (v partnerskom zväzku = 1)	1.270*	1.113	1.495	1.413*
Vzdelanie rodičov (s VŠ = 1)	1.065	0.892	0.953	1.367
Podnikanie rodičov (podniká = 1)	2.218***	2.181***	2.311**	2.246***
Rezident	0.987	1.058	0.798	1.009
EU v Bratislave	REF			
ŽU v Žiline	0.894			
SPU v Nitre	1.301			
Konštanta	0.076***	0.091***	0.074***	0.094***
N	3559	1502	817	1240
-2 Log likelihood	1941.409	803.448	389.242	739.285
Cox & Snell R Square	0.03	0.03	0.02	0.05
Nagelkerke R Square	0,07	0.06	0,06	0,10

Zdroj: vlastné spracovanie

Poznámka: * $p < 0.1$ ** $p < 0.05$ *** $p < 0.001$. V Modeli 2 je premenná Študijný odbor vynechaná, pretože všetci absolventi študovali v skupine Spoločenské a humanitné vedy.

Celkove bol Model 1 štatisticky významný, čiže model s navrhovanými premennými bol schopný rozlíšiť medzi respondentmi, ktorí označili, že po vysokej škole podnikajú a ostatnými respondentmi. Model 1 správne klasifikoval 91,6 percent prípadov. Celkove vysvetľuje 3 (Cox & Snell) až 7 (Nagelkerke) percent variability

závislej premennej. Tri z dvanástich premenných, forma štúdia, pohlavie a podnikanie rodičov sú štatisticky významné. Absolventi externej formy štúdia majú dvojnásobne vyššiu šancu podnikat ako absolventi denného štúdia. Ženy podnikajú vo významne menšej miere – o 53,3 percent menej ako muži. Tretím štatisticky významným faktorom je podnikanie rodičov. Ak aspoň jeden z rodičov absolventa podniká tak je šanca podnikania 2,2 násobne vyššia v porovnaní s absolventami bez podnikateľských skúseností v rodine. Analýza ukázala, že faktory absolvovaný študijný odbor, doba od ukončenia, študijné výsledky, rodinný stav a ani vzdelanie rodičov neboli štatisticky významné. Takisto sa ukázalo, že absolvovanie vysokej školy v mieste bydliska nie je významným faktorom a ani rozdiely medzi školami nie sú štatisticky významné.

Modely 2 až 4, ktoré sú samostatné modely pre jednotlivé vysoké školy, vykazujú veľmi podobné výsledky a aj kvalita modelov je podobná. Rozdiely oproti Modelu 1 sú nasledovné. V Modeli 3, v ktorom analyzujeme výsledky absolventov ŽU v Žiline, nie je premenná forma štúdia štatisticky významná ani na úrovni $p < 0.1$. Premenné pohlavie a podnikanie rodičov majú mierne nižšiu štatistickú významnosť v porovnaní s Modelom 1. Veľkosť pomeru šancí je však veľmi podobná. V Modeli 4 absolventov SPU v Nitre je premenná rodinný stav štatisticky významná na hladine $p < 0.1$. Absolventi, ktorí žijú v spoločnej domácnosti s partnerom podnikajú 1,4 krát častejšie ako slobodní absolventi.

4.2 Zhodnotenie výsledkov

Náš prieskum ukázal, že podnikateľská aktivita respondentov z troch slovenských vysokých škôl je determinovaná najmä rodinnými a osobnými faktormi, faktory súvisiace so štúdiom na vysokej škole boli prevažne nevýznamné. Podnikanie absolventov vysokých škôl je do veľkej miery ovplyvnené rodinnými tradíciami.

Význam sociálnych väzieb sme sledovali aj v samostatnej otázke, v ktorej sme sa pýtali na najčastejších partnerov v podnikaní. Význam rodinných väzieb sa preukázal aj v tomto prípade, keďže najčastejšími partnermi v podnikaní absolventov vysokých škôl sú najmä rodinní príslušníci, ktorých označilo 29 percent respondentov. Na druhom mieste to boli priatelia z miesta bydliska a možnosť iné, kde respondenti zvyčajne uvádzali bývalých kolegov z práce. Respondenti z EU v Bratislave vo vyššej miere označili priateľov z miesta VŠ a respondenti ŽU v Žiline naopak vo vyššej miere priateľov z miesta bydliska a spolužiakov z VŠ. Výsledky tiež ukazujú, že sociálne kontakty získané počas štúdia vysokej školy sú menej dôležité ako sociálne kontakty, ktoré majú respondenti nezávisle na vysokej škole (rodina, priatelia z miesta bydliska).

Tab.4: Partneri v podnikaní

	EU v Bratislave	ŽU v Žiline	SPU v Nitre	Spolu
Priatelia z miesta VŠ	26%	13%	15%	19%
Spolužiaci z VŠ	13%	21%	11%	14%
Priatelia z miesta bydliska	26%	33%	22%	26%
Rodina	30%	25%	30%	29%
Iné	23%	21%	25%	24%

Zdroj: vlastné spracovanie

Pozn.: Súčet presahuje 100 % kvôli možnosti označiť viaceré odpovede.

Faktory súvisiace so štúdiom na vysokej škole sa nepreukázali ako dôležité. Z našich sledovaných premenných študijný odbor, forma štúdia, doba od ukončenia školy a študijné výsledky len externá forma štúdia zvyšovala pravdepodobnosť podnikania. Bohužiaľ dotazníkový prieskum nesledoval, či respondenti nepracovali už pred začiatkom štúdia, je preto zložité interpretovať tento výsledok. Ostatné faktory sa nepreukázali byť dôležité, preto z našich čiastkových výsledkov zatiaľ vyplýva, že vplyv vysokých škôl na podnikanie absolventov nie je preukázateľný. V dotazníkovom prieskume sme v prípade podnikajúcich absolventov tiež sledovali význam získaných znalostí a zručností pre ich podnikanie. Výsledky ukázali, že 30 percent respondentov hodnotia získané znalosti a zručnosti ako významné respektíve veľmi významné. Porovnanie vysokých škôl tiež ukázalo, že absolventi SPU v Nitre hodnotili význam znalostí a zručností mierne horšie a naopak absolventi ŽU v Žiline ich hodnotili mierne lepšie.

Tab.5 : Význam získaných znalostí a zručností pre podnikanie

	EU v Bratislave	ŽU v Žiline	SPU v Nitre	Spolu
Veľmi významné	4%	10%	5%	6%
Významné	27%	20%	22%	24%
Neutrálne	31%	44%	35%	35%
Nevýznamné	30%	23%	20%	25%
Úplne bezvýznamné	7%	3%	18%	11%

Zdroj: vlastné spracovanie

Záver a diskusia

Výsledky prezentované v článku jednoznačne indikujú, že rozhodovanie o podnikaní v prípade absolventov troch slovenských vysokých škôl je ovplyvnené predovšetkým ich individuálnymi charakteristikami a sociálnym zázemím a veľmi málo súvisí s priebehom samotného štúdia. Zistenia Martineza et al. (2007) a Daghbashyana a Hårsmana (2014) o relatívne vysokom rozdiely v rozhodovaní o podnikaní absolventov medzi mužmi a ženami v prospech mužov sme preukázali ako platné aj v podmienkach Slovenskej republiky na príklade týchto troch univerzít. Čo sa týka ďalších faktorov, ktorých význam pre rozhodovanie absolventov o podnikaní bol týmito autormi zistený, ani študijný odbor ani študijné výsledky nepredstavovali v prípade slovenských univerzít významný faktor ovplyvňujúci intenzitu podnikania ich absolventov. Tieto výsledky, spolu s faktom, že neexistujú významné rozdiely medzi jednotlivými univerzitami nasvedčujú, že faktory kvality univerzitného prostredia vo vzťahu k podpore podnikania absolventov popísané Jansenom et al. (2015) neprispievajú v podmienkach Slovenska k zvýšeniu intenzity podnikateľskej aktivity. Nemusí to však znamenať bezvýznamnosť týchto nástrojov ako takých, ale ich relatívnu neefektívnosť v podmienkach slovenských univerzít.

Rodinné zázemie absolventa, predovšetkým podnikateľská tradícia v rodine výrazne pozitívne ovplyvňujú pravdepodobnosť, že aj absolvent sa stane podnikateľom, čo je v súlade s výsledkami empirických štúdií uskutočnených Dahlom a Sorensonom (2012) a Urbanom et al. (2017). Autori pozitívny vzťah medzi rozhodovaním absolventov podnikat' a podnikateľskou tradíciou v ich rodine vysvetľujú ako faktor lepšieho prístupu k počiatočnému kapitálu a k zdrojom kapitálu pre ďalší rozvoj podnikania, bohatších skúseností a prístupu k informáciám. Vzhľadom k tomu, že sme zistili, že najčastejšími partnermi absolventov troch skúmaných slovenských univerzít sú práve rodinní príslušníci, môže to byť aj odrazom tendencie pokračovania v rodinnom podnikaní, čo je v priamom rozpore so zisteniami Aldricha et al. (1998), ktorí skúmaním samozamestnávateľov v Britskej Kolumbii v Kanade zistili, že neexistuje vzťah medzi rodinným zázemím vo vzťahu k podnikaniu a prístupom ku kapitálu jednotlivca rozhodujúceho sa podnikat'. V tomto smere by k lepšiemu objasneniu pozadia interakcie podnikania absolventov a ich rodičov (ale aj objasnenie motivačných faktorov pri rozhodovaní podnikat' ako takých) mohlo napomôcť rozšírenie skúmanej problematiky aj o migračné správanie podnikajúcich absolventov. Baltzopoulos a Broström (2013) totiž na príklade absolventov Švédskych univerzít zistili, že aj keď približne dve tretiny absolventov založili svoj podnik v regióne, v ktorom sa narodili, až cca 85% absolventov, ktorí aj študovali v regióne, v ktorom sa narodili tam založilo svoj podnik. Aj keď sa v našom prípade nepotvrdilo, že rezidentní absolventi majú štatisticky vyššiu tendenciu podnikat', skúmanie rozhodovania o podnikaní a migračné rozhodovanie podnikajúcich má zmysel sledovať. Jedným z dôvodov je aj analógia v teoretických východiskách vysvetľujúcich migráciu a podnikanie. Podobne ako teória podnikania založená na priesakoch vedomostí (Acs et al., 2009; Audretsch a Keilbach, 2007), ktorá rozhodnutie podnikat' pripisuje snahe jednotlivcov zužitkovať a komercializovať svoje vedomosti, tak aj model migrácie založený na koncepte ľudského kapitálu považuje migráciu za individuálnu investíciu, prostredníctvom ktorej sa migranti snažia o získanie väčšej návratnosti „svojho kapitálu“ (Sjaastad, 1962). Paralelu medzi týmito dvomi javmi vidíme aj v ďalších teoretických koncepciách. Tak ako Schumpeter (1934) vidí podnikanie ako hnaciu silu inovácie a zmeny ekonomickej reality, King (2012) považuje migráciu za dôležitú práve preto, že „...vytvára a pretvára spoločnosť, čím sa stáva rôznorodejšou a zložitejšou...“. Okrem toho, skúmať prienik týchto dvoch javov umožní aj rozšírenie skúmaných faktorov o regionálne charakteristiky, čo môže byť významným prínosom k ich lepšiemu objasneniu, nakoľko Krueger et al. (2000) zistili, že len individuálne a situačné faktory nevysvetľujú sklon podnikat' v dostatočnej miere.

Literatúra

- [1] ACS, Z. J., ANSELIN, L., VARGA, A., (2002). Patents and innovation counts as measures of regional production of new knowledge. *Research Policy*, vol. 31, no. 7, pp. 1069-1085. ISSN 0048-7333. DOI: 10.1016/S0048-7333(01)00184-6.

- [2] ACS, Z. J., BRAUNERHJELM, P., AUDRETSCH, D.B., CARLSSON, B., (2009). The knowledge spillover theory of entrepreneurship. *Small Business Economics*, vol. 32, no. 1, pp. 15–30. ISSN 1573-0913. DOI: 10.1007/s11187-008-9157-3.
- [3] ALDRICH, H., RENZULI, L., LANGTON, N., (1998). Passing on Privilege: resources provided by self-employed parents to their self-employed children. *Research in social stratification and mobility* [online], vol. 16, pp. 291-317 [cit. 6.3.2018]. ISSN 0276-5624. Dostupné z: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.336.434&rep=rep1&type=pdf>.
- [4] ALDRICH, H., ROSEN, B., WOODWARD, W., (1987). The impact of social networks on business foundings and profit: A longitudinal study. In Churchill, N. C. et al.: *Frontiers of Entrepreneurship Research*. Wellesely, Massachusetts: Babson College, pp. 154-168. ISBN 978 0 91089 708 2.
- [5] ALEXY, M., KÁČER, M., (2015). Vplyv univerzít na rozvoj podnikania a na ekonomický rast. *Nová ekonomika*. Bratislava : Národohospodárska fakulta EU, vol. 8, no. 3, s. 19-30. ISSN 1336-1732.
- [6] ALSOS, A. G., KOLVEREID, L., (1998). The business gestation process of novice, serial, and parallel business founders. *Entrepreneurship Theory and Practice*, vol. 22, no. 4, pp. 101-114. ISSN 1540-6520. DOI: 10.1177/104225879802200405.
- [7] ARMINGTON, C., ACS, Z. J., (2002). The determinants of regional variation in new firm formation. *Regional Studies*, vol. 36, no. 1, pp. 33-45. ISSN 1360-0591. DOI: 10.1080/00343400120099843.
- [8] ASTEBRO, T., BAZZAZIAN, N., (2011). Universities, entrepreneurship, and local economic development. In Fritsch et al. (eds.). *Handbook of Research on Entrepreneurship and Regional Development: National and Regional Perspectives*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, pp. 252-254. ISBN 978 1 84844 264 1.
- [9] AUDRETSCH, D. B., FRITSCH, M., (1994). The geography of firm birth in Germany. *Regional Studies*, vol. 28, no. 4, pp. 359-365. ISSN 1360-0591. DOI: 10.1080/00343409412331348326.
- [10] AUDRETSCH, D. B., KEILBACH, M. (2007). The theory of knowledge spillover entrepreneurship. *Journal of Management Studies*, vol. 44, no. 7, pp. 1242-1254. DOI: 10.1111/j.1467-6486.2007.00722.x.
- [11] AUDRETSCH, B. D., LINK, N. A., (2017). *Universities and the Entrepreneurial Ecosystem*. Northampton, Massachusetts: Edward Elgar Publishing. ISBN 978 1 78643 278 0.
- [12] BALTZOPOULOS, A., BROSTRÖM, A., (2013). Attractors of entrepreneurial activity: universities regions and alumni entrepreneurs. *Regional Studies*, vol. 47, no. 6, pp. 934-949. ISSN 1360-0591. DOI: 10.1080/00343404.2011.602335.
- [13] BARRO, R. J., (1991). Economic Growth in a Cross-Section of Countries. *The Quarterly Journal of Economics*, vol. 106, no. 2, pp. 407-443. ISSN 0033-5533. DOI: 10.2307/2937943.
- [14] BENHABIB, J., SPIEGEL, M. M., (1994). The role of human capital in economic development evidence from aggregate cross-country data. *Journal of Monetary Economics*, vol. 34, no. 2, pp. 143-173. ISSN 0304-3932. DOI: 10.1016/0304-3932(94)90047-7.
- [15] BULA, H. O., (2012). Evolution and theories of entrepreneurship: A critical review on the Kenyan perspective. *International Journal of Business and Commerce* [online], vol. 1, no. 11, pp. 81-96 [cit. 6.3.2018]. ISSN 2225-2436. Dostupné z: <http://ir-library.ku.ac.ke/bitstream/handle/123456789/9389/Bula%20c%20H.%20O..pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- [16] CRAMPHORN, J., WOOLHOUSE, J., (1999). The role of education in economic development. *Industry and Higher Education*, vol. 13, no. 3, pp. 169-175. ISSN 20436858. DOI: 10.5367/000000099101294492.
- [17] DAGHBASHYAN, Z., HÅRSMAN, B., (2014). University choice and entrepreneurship. *Small Business Economics*, vol. 42, no. 4, pp. 729-746. ISSN 1573-0913. DOI: 10.1007/s11187-013-9501-0.
- [18] DAHL, S. M., SORENSON, O., (2012). Home sweet home: Entrepreneurs' location choices and the performance of their ventures. *Management Science*, vol. 58, no. 6, pp. 1059-1071. ISSN 1526-5501. DOI: 10.1287/mnsc.1110.1476.
- [19] DELMAR, F., DAVIDSSON, P., (2000). Where do they come from? Prevalence and characteristics of nascent entrepreneurs. *Entrepreneurship & regional development*, vol. 12, no. 1, pp. 1-23. ISSN 1464-5114. DOI: 10.1080/089856200283063.
- [20] DI GREGORIO, D., SHANE, S., (2003). Why do some universities generate more start-ups than others?. *Research policy*, vol. 32, no. 2, pp. 209-227. ISSN 0048-7333. DOI: 10.1016/S0048-7333(02)00097-5.
- [21] ETZKOWITZ, H., (2001). The second academic revolution and the rise of entrepreneurial science. *IEEE Technology and Society Magazine*, vol. 20, no. 2, pp. 18-29. ISSN 0278-0097. DOI: 10.1109/44.948843.
- [22] ETZKOWITZ, H., WEBSTER, A., GEBHARDT, C., TERRA, B. R. C. (2000). The future of the university and the university of the future: evolution of ivory tower to entrepreneurial paradigm. *Research Policy*, vol. 29, no. 2, pp. 313-330. ISSN 0048-7333. DOI: 10.1016/S0048-7333(99)00069-4.
- [23] FLORAX, R., (1992). *The University: a regional booster? Economic impacts of academic knowledge infrastructure*. Aldershot, Hants: Avebury. ISBN 1856283429.
- [24] GARRIDO-YSERTE, R., GALLO-RIVERA, M.T., (2010). The impact of the university upon local economy: three methods to estimate demand-side effects. *The Annals of Regional Science*, vol. 44, no. 39, pp. 39-67. ISSN 1432-0592. DOI: 10.1007/s00168-008-0243-x.

- [25] GAŠPEROVÁ, L., MOŽUCHOVÁ, L., ROSTÁŠOVÁ, M., (2017). Economic impact and multiplier effect of university of economic development of the Host region. *ICERI2017 Proceedings 10th International Conference of Education, Research and Innovation*. Seville: IATED Academy. ISSN 2340-1095. DOI: 10.21125/iceri.2017.2297.
- [26] HALÁS, M., KLAPKA, P., BLEHA, B., BEDNÁŘ, M., (2014). Funkčné region na Slovensku podľa denných tokov do zamestnania. *GEOGRAFICKÝ ČASOPIS / GEOGRAPHICAL JOURNAL*. Bratislava: Geografický ústav SAV, vol. 66, no. 2, pp. 89-114. ISSN 0016-7193.
- [27] HALL, J. C., SOBEL, R. S., (2008). Institutions, Entrepreneurship, and Regional Differences in Economic Growth. *Southern Journal of Entrepreneurship [online]*, vol. 1, no. 1, pp. 69-96 [cit. 6.3.2018]. ISSN 1935-8709. Dostupné z: <https://pdfs.semanticscholar.org/36eb/2ba53a9bbfed876ff8d66cb65daf67afaaf4.pdf>.
- [28] HUDEC, O., ŠEBOVÁ, M., DŽUPKA, P., (2017). *Ekonomický vplyv Technickej univerzity v Košiciach na mesto Košice. Working paper*. [cit. 6.3.2018]. Dostupné na: http://krvam.ekf.tuke.sk/krvam/images/Dokumenty_-_katedra/Studie/EI_TUKE.pdf.
- [29] CHARLES, D., (2003). Universities and territorial development: Reshaping the regional role of UK universities. *Local Economy [online]*, vol. 18, no. 1, pp. 7-20 [cit.]. ISSN 1470-9325. Dostupné z: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.821.3812&rep=rep1&type=pdf>.
- [30] JACKSON, J. E., KLICH, J., POZNANSKA, K., (1999). Firm creation and economic transitions. *Journal of Business Venturing*, vol. 14, no. 5-6, pp. 427-450. ISSN 0883-9026. DOI: 10.1016/S0883-9026(98)00029-9.
- [31] JAIN, S., GEORGE, G., MALTARICH, M., (2009). Academics or entrepreneurs? Investigating role identity modification of university scientists involved in commercialization activity. *Research policy*, vol. 38, no. 6, pp. 922-935. ISSN 0048-7333. DOI: 10.1016/j.respol.2009.02.007.
- [32] KING, R., (2012). *Theories and typologies of migration: An overview and a primer*. Malmö: Malmö Institute for Studies of Migration, Diversity and Welfare (MIM), Malmö University. 48 s. [cit. 6.3.2018]. ISSN 1650-5743. Dostupné na: <https://www.mah.se/upload/Forskningcentrum/MIM/WB/WB%203.12.pdf>.
- [33] KIRCHHOFF, B. A., NEWBERT, L. S., HASAN, I., ARMINGTON, C., (2007). The influence of university R&D expenditures on new business formations and employment growth. *Entrepreneurship theory and practice*, vol. 31, no. 4, pp. 543-559. ISSN 1540-6520. DOI: 10.1111/j.1540-6520.2007.00187.x.
- [34] KRUEGER JR, N. F., REILLY, M. D., CARSRUD, A. L., (2000). Competing models of entrepreneurial intentions. *Journal of business venturing*, vol. 15, no. 5-6, pp. 411-432. ISSN 0883-9026. DOI: 10.1016/S0883-9026(98)00033-0.
- [35] MARTINEZ, D., MORA, J. G., VILA, L. E., (2007). Entrepreneurs, the self-employed and employees among young European higher education graduates. *European Journal of Education*, vol. 42, no. 1, pp. 99-117. ISSN 1465-3435. DOI: 10.1111/j.1465-3435.2007.00285.x.
- [36] PAZOS, R. D., LÓPEZ, F. S., GONZÁLEZ, O. L., SANDIÁS, R. A., (2012). A resource-based view of university spin-off activity: New evidence from the Spanish case. *Revista Europea de Dirección y Economía de la Empresa*, vol. 21, no. 3, pp. 255-265. ISSN 1019-6838. DOI: 10.1016/j.redee.2012.05.006.
- [37] PRAAG, C. V., OPHEM, H. V., (1995). Determinants of willingness and opportunity to start as an entrepreneur. *Kyklos International Review of Social Sciences*, vol. 48, no. 4, pp. 513-540. ISSN 1467-6435. DOI: 10.1111/j.1467-6435.1995.tb01282.x.
- [38] ROMER, P. M., (1990). Human capital and growth: Theory and evidence. *Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy*, vol. 32, pp. 251-286. ISSN 0167-2231. DOI: 10.1016/0167-2231(90)90028-J.
- [39] ROTHARMEL, T. F., AGUNG, D. S., JIANG, L., (2007). University entrepreneurship: a taxonomy of the literature. *Industrial and corporate change*, vol. 16, no. 4, pp. 691-791. ISSN 0960-6491. DOI: 10.1093/icc/dtm023.
- [40] SCHUMPETER, A. J., (1934). *The theory of economic development: An inquiry into profits, capital, credit, interest, and the business cycle*. New Brunswick, London: Transaction Publishers. ISBN 0-87855-698-2.
- [41] SJAASTAD, L. A., (1962). The Costs and Returns of Human Migration. *Journal of Political Economy*, vol. 70, s. 5, pp. 80-93. ISSN 00223808. DOI: 10.1086/258726.
- [42] URBANO, D., APARICIO, S., GUERRERO, M., NOGUERA, M., TORRENT-SELLENS, J., (2016). Institutional determinants of student employer entrepreneurs at Catalan universities. *Technological Forecasting and Social Change*, vol. 123, pp. 271-282. ISSN 0040-1625. DOI: 10.1016/j.techfore.2016.06.021.
- [43] VEUGELERS, R., DEL REY, E., (2014). The Contribution of Universities to Innovation, Regional Growth and Employment. *EENEE Analytical Report* 18. [online]. [cit.]. Dostupné z: http://www.eenee.de/dms/EENEE/Analytical_Reports/EENEE_AR18.pdf.

Príspevok bol spracovaný v rámci projektu UNIREG (Univerzity a ekonomický rozvoj regiónov) no. APVV-14-0512.